

BESCHOUWINGEN NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG VAN DE VERZEKERINGSKAMER OVER HET JAAR 1952

door Dr H. L. Drost

I. Inleiding.

Voor ons ligt het Verslag van de Verzekeringskamer over het jaar 1952.

Dit verslag, ingevolge artikel 33 der Wet op het Levensverzekeringbedrijf van 22 December 1922, Stbl. 1922, No. 716, door de Kamer uitgebracht, is evenals de verslagen, welke in de voorafgaande jaren zijn verschenen, een document van bijzondere economische betekenis.

Alvorens over te gaan tot een bespreking lijkt het nuttig eerst de rol te belichten welke de Verzekeringskamer, in de uitvoering van de Wet op het Levensverzekeringbedrijf, speelt.

Reeds in 1921 was het een communis opinio dat het grote sociale belang, dat toen al aan de levensverzekering werd toegekend, een overheidstoezicht van het levensverzekeringbedrijf onvermijdelijk maakte. Een gebeurtenis, die toen ieder vers in het geheugen lag — de débacle van de N.V. Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrente — was een aansporing te meer om met een wettige regeling van alle ondernemingen, die het levensverzekeringbedrijf uitoefenden, spoed te betrachten.

De oplossing van het probleem van staatstoezicht werd o.a. gevonden door het bij de Wet tot regeling van het Levensverzekeringbedrijf instellen van een Verzekeringskamer. Deze heeft de bevoegdheid gekregen om aan de verzekeraars advies uit te brengen over de verbeteringen, welke naar haar mening in de gestie der onderneming behoren te worden aangebracht. Zij mag tot publicatie overgaan tenzij de verzekeraar, binnen een door de Kamer te stellen termijn, verklaart het advies te zullen opvolgen of tegen de in het advies aanbevolen gedragslijn gegronde bezwaren kan aanvoeren. Van het besluit tot publicatie staat beroep bij de Kroon open.

Opdat de Verzekeringskamer haar taak naar behoren kan uitvoeren is iedere verzekeraar verplicht telkenjare de staten, waarvan de modellen bij algemene maatregel van bestuur worden vastgesteld, naar waarheid in te vullen, de daarin gestelde vragen naar waarheid te beantwoorden en vervolgens een en ander ondertekend aan de Verzekeringskamer te doen toekomen.

De Verzekeringskamer gaat na of degene die als verzekeraar optreedt — en per einde 1952 waren dit 62 ondernemingen — aan deze verplichting voldoet en kan een onderzoek instellen aangaande de juistheid der verstrekte gegevens. Ten minste eens in de tien jaar stelt zij zodanig onderzoek in met betrekking tot iedere verzekeraar.

De staten moeten allen te zamen een duidelijk en volledig beeld geven van het door de onderneming gevoerde beheer en van haar financiële toestand¹⁾.

Het is uit deze gegevens dat de Verzekeringskamer in staat wordt gesteld de haar in de wet opgelegde plicht na te komen om jaarlijks aan de Kroon verslag uit te brengen.

De indeling van het Verslag, ook die van dat over 1952, is in drie delen, t.w.: Levensverzekering, Bedrijfspensioenfondsen en Bouwkassen.

Hieruit volgt al dadelijk dat de bemoeienis van de Verzekeringskamer niet meer beperkt is gebleven tot het Levensverzekeringbedrijf (waaronder dan het spaarkasbedrijf wordt begrepen), maar dat de Kamer ook een adviserende en controlerende taak is toegedacht bij de uitvoering van de Wet betreffende verplichte deelneming in een bedrijfspensioenfonds (wet van 17 Maart 1949, Stbl. nr. J. 121) en bij de Wet voorloopige voorzieningen Bouwkassen, Stbl. 1946, nr. G. 331. Maar ook met betrekking tot de uitvoering van de Pensioen- en spaarfondsenwet (Wet van 15 Mei 1952, Stbl. 275, houdende regelen betreffende pensioen- en spaarvoorzieningen) is aan de Verzekeringskamer een omvangrijke — in het bijzonder controlerende — taak toegekend.

Verreweg het grootste deel van het verslag is aan het deel, dat de Levensverzekering betreft, gewijd. In deze bespreking zullen wij ons hiertoe bepalen. Belangrijk voor ons doel is hetgeen de paragraaf over de economische betekenis van het levensverzekeringbedrijf ons leert.

II. De economische betekenis van het levensverzekeringbedrijf.

De economische betekenis van het levensverzekeringbedrijf kan worden vastgesteld:

a. met betrekking tot het verzekerd belang der bevolking;

¹⁾ Voor uitvoeriger hierover zie mijn: De plaats van het Levensverzekeringbedrijf in het hedendaagse Leven, in het bijzonder § 14, De Verslaglegging; uitgave Delwel, den Haag.

- b. door het levensverzekeringbedrijf in zijn functie van spaarinstituut te vergelijken met andere spaarinstellingen;
 c. door het als beleggingsinstituut te belichten.

Ad a. In het verzekerd belang der bevolking geven de volgende cijfers inzicht. De bedragen geven aan het totaal verzekerd bedrag in miljoenen guldens (daarbij de verzekerde rente gekapitaliseerd door vermenigvuldiging met 10).

Ult. 1937:	3932,5	op een inwonertal van Nederland van	8639595.
Ult. 1950:	13394,2	" " " " " "	10200280.
Ult. 1951:	15011,2	" " " " " "	10327495.
Ult. 1952:	16444,7	" " " " " "	10434979.

Hieruit kan worden afgeleid, dat het gemiddeld verzekerd bedrag per hoofd van de bevolking dus van f 455 per ult. 1937, via f 1313 voor 1950 en f 1454 voor 1951 gestegen is tot f 1576 per ult. 1952.

Zelfs rekening houdende met de koopkracht van de gulden is nog het bij het levensverzekeringbedrijf verzekerde bedrag per hoofd van de bevolking in 1952 toegenomen.

Het volgende, aan het verslag ontleend overzicht toont dit aan.

	ult. '37	ult. '50	ult. '51	ult. '52
Indexcijfers kosten van levensonderhoud	100	239	264	264
Waarde van 100 gulden, berekend naar de waarde van de gulden per ult. '52	264	110	100	100
Gemiddeld verzekerd bedrag per hoofd in guldens ...	455	1313	1454	1576
Idem berekend naar de waarde van de gulden per ult. '52	1201	1444	1454	1576

Ad b. De plaats, welke het levensverzekeringbedrijf als spaarinstituut inneemt naast andere spaarinstellingen met name de Rijkspostspaarbank, de bijzondere spaarbanken en de boerenleenbanken.

Bedroeg het spaartegoed per 31 December 1952 bij de Rijkspostspaarbank, de bijzondere spaarbanken en de boerenleenbanken resp. 1338, 1185 en 1724 dus totaal 4247 miljoen gulden²⁾, per 31 December 1952 bedroeg de wiskundige- of premiereserve (eigen risico) van het levensverzekeringbedrijf 3984 miljoen gulden.

De groei van het levensverzekeringbedrijf in de spaarbankfunctie blijkt wel zeer duidelijk uit de gestage groei van de premiereserve.

Nemen we bijv. het jaar 1940 als beginpunt dan blijkt dat de premiereserve van alle maatschappijen te zamen toen bedroeg 1335 miljoen gulden; per 31 Dec. 1952 is de stand 3984 miljoen gulden.

In deze jaren heeft zich, in tegenstelling tot wat voor sommige jaren bij het spaarbankbedrijf wordt geconstateerd, in geen enkel jaar een afnemering voorgedaan.

In het jaar 1946 geeft de toeneming het laagste cijfer te zien: 97 miljoen gulden; in 1951 het hoogste, n.l. 360 miljoen gulden. De toeneming in 1952 bedroeg 313 miljoen gulden.

De algemene waardering, welke het levensverzekeringbedrijf in zijn spaarbankfunctie ondervindt (de directe oorzaak is te vinden in de combinatie, welke aangeduid kan worden als „modern sparen” — zie § 7 van mijn eerder genoemd boekje —), wordt wel heel duidelijk gedemonstreerd als de cijfers van toe- en afnemering over bijv. de jaren 1950, 1951 en 1952 van de premiereserve van het levensverzekeringbedrijf worden geplaatst naast die van de tegoeden bij het spaarbankbedrijf²⁾. Aldus moet voor 1950 naast een toeneming van 257 miljoen een afnemering van 46 miljoen worden gesteld; voor 1951 naast een toeneming van 360 miljoen een afnemering van 76 miljoen en voor 1952 naast een toeneming van 313 miljoen een toeneming van 266 miljoen, welke laatste voor 137 miljoen de boerenleenbanken betrof.

Ad c. Als men het levensverzekeringbedrijf als beleggingsinstituut belicht, vallen dadelijk drie grote groepen op, waarbij het als geldschieter optreedt n.l. voor de Overheid, op de hypotheekmarkt en voor de industrialisatie.

Dat het levensverzekeringbedrijf een belangrijke geldschieter van de Overheid genoemd kan worden blijkt als het bedrag ad 2359 miljoen gulden, waarmee het ult. 1952 bij het overheidscrediet was betrokken, wordt vergeleken met het bedrag van de totale netto staatsschuld, dat blijkens het verslag van de Nederlandse Bank per ult. 1952 19034 miljoen gulden bedroeg.

De voornaamste posten, waaruit het bedrag 2359 miljoen is samengesteld, zijn de volgende:

²⁾ Cijfers ontleend aan „Statistiek der Spaarbanken 1952”, opgaven verstrekt door het Centraal Bureau voor de Statistiek, uitgave Uitgeversmaatschappij W. de Haan N.V., Utrecht 1954.

Effecten (staatsleningen)	187,6	miljoen	gulden.
Leningen aan of gegarandeerd door de Staat	510,0	"	"
Leningen aan of gegarandeerd door openbare lichamen	804,1	"	"
Inschrijvingen schuldregisters	407,4	"	"
Inschrijvingen Grootboeken	433,2	"	"
Inschrijvingen Grootboek voor de Wederopbouw	8,5	"	"
Vorderingen wegens hypotheek met aantekening in het Grootboek voor de Wederopbouw	6,3	"	"

In procenten van het totaal der beleggingen bedraagt het overheidscrediet 56; per einde 1939 had slechts 33% der beleggingen betrekking op het overheidscrediet. In de oorlogsjaren, toen het beleggen in particuliere leningen vrijwel was uitgesloten en voor de levensverzekeringmaatschappijen de behoefte aan beleggingen sterk toenam als gevolg van de hoge ontvangsten aan premies en koopsommen, steeg dit percentage zelfs tot 73. In het verslag wordt de nadien ingetreden daling uit een oogpunt van risicospreiding — een der leidende beginselen van een gezonde beleggingspolitiek bij het levensverzekeringbedrijf, waarbij niet alleen de liquiditeit en de solvabiliteit, doch ook de rentabiliteit in hun onderlinge verhouding moeten worden gezien — een gunstig verschijnsel genoemd.

De belangrijke plaats, welke het levensverzekeringbedrijf op de hypotheekmarkt inneemt, blijkt uit de vergelijking van de door het levensverzekeringbedrijf in 1952 verstrekte en afgeloste bedragen, resp. 94 en 47 miljoen gulden, met de totale bedragen, welke blijkens een opgave van het Centraal Bureau voor de Statistiek hebben bedragen resp. 1016 en 563 miljoen gulden. Ruim 10% van het saldo vermeerdering in 1952 betreft dus de door het levensverzekeringbedrijf verstrekte bedragen.

Over het deelnemen van het levensverzekeringbedrijf aan de industrie-financiering heeft de Verzekeringkamer zich in het Verslag 1952 niet verder uitgesproken. Zij heeft dit wel gedaan in het Verslag 1949. Opgemerkt werd dat bij de verdere industrialisering van ons land de medewerking van de institutionele beleggers in het algemeen en van het levensverzekeringbedrijf in het bijzonder niet kan worden gemist. Het Verslag gaat verder met: „Aangezien een levensverzekeringmaatschappij als trustee van de haar toevertrouwde gelden, welke rentegevend moeten worden belegd, in het bijzonder moet letten op de solvabiliteit van debiteuren, is uiteraard een voorzichtig beleggingsbeleid geboden. In hoeverre dus door dit bedrijf medewerking mag worden verleend bij de industrie-financiering zal in hoge mate afhankelijk zijn van de waarborgen, welke debiteuren kunnen bieden. Het behoeft dan ook geen betoog, dat de hierbedoelde medewerking slechts geleidelijk kan plaatsvinden, waarbij uitermate selecterend zal moeten worden te werk gegaan. Spreiding over verschillende takken van industrie zal in dit opzicht risico-egaliserend werken.”

De wijze, waarop en de mate waarin het levensverzekeringbedrijf zich op het terrein van de industrie-financiering heeft begeven, moge blijken uit het volgende overzicht.

	in miljoenen guldens		
	1950	1951	1952
Aandelen	46,8	47,9	52,4
Obligaties	47,5	50,2	53,7
Leningen op schuldbekentenis	138,6	123,1	129,9
Andere beleggingen	11,9	11,9	11,9
Totaal	244,8	233,1	247,9
Totaal van alle beleggingen	3538,9	3896,6	4229,3
In procenten van het totaal der beleggingen	7	6	6

III. Bedrijfseconomische beschouwing van het levensverzekeringbedrijf.

Een bedrijfseconomische beoordeling van het levensverzekeringbedrijf spitst zich toe op een beoordeling van het doorsnee resultaat, dat de ondernemingen met elkaar hebben behaald, zo mogelijk onderverdeeld naar de winstbronnen³⁾.

Daartoe zou men moeten komen tot de opstelling van een jaarlijkse bedrijfsrekening, deze zo mogelijk onderverdeeld in evenzoveel bedrijfsrekeningen als er winstbronnen zijn. Als de 3 winstbronnen worden veelal genoemd rente, kosten, sterfte en mutaties.

In het eerder genoemde werkje hebben wij betoogd dat een splitsing der bedrijfsrekening naar de functies, welke bij het levensverzekeringbedrijf zijn te onderkennen, verre de voorkeur zou verdienen. Als functies werden de verzekerings-, de spaarbank- of beleggings-, de verkoop- en de beheersfunctie genoemd.

³⁾ Dieper op deze materie gaat de dissertatie in van Dr. J. Visser, Beoordeling van het weerstandsvermogen van levensverzekeringmaatschappijen, uitgave N.V. Noord-Hollandsche Uitgevers-Maatschappij, Amsterdam, 1953. In het bijzonder te verwijzen naar het aan de winstanalyse gewijde hoofdstuk.

De verslaglegging, zoals deze thans do:or de Verzekeringskamer plaatsvindt, biedt onvoldoende materiaal om tot het opstellen van een uit afzonderlijke bedrijfsrekeningen samengestelde algemene bedrijfsrekening te komen.

Toch geeft het verslag wel iets in deze richting n.l. een opstelling welke voor het gestelde doel — het verkrijgen van een globaal inzicht in de winstcapaciteit van het gehele levensverzekeringbedrijf — voldoende is.

Van de winstbronnen intrest, doorlopende kosten, sterfte en mutaties wordt een opstelling gegeven, zodat men daaruit een indruk kan verkrijgen van de marges, die de grondslagen voor het gehele bedrijf bevatten. Voorts een totaalopstelling van de bedrijfs-winst van het gehele levensverzekeringbedrijf. Deze opstelling is gemaakt aan de hand van de door de maatschappijen verstrekte opgaven, welke een beoordeling van de grondslagen van reserveberekening mogelijk maken.

a. *Intrest.*

Tegenover een bedrag (in miljoenen guldens) aan gekweekte intrest ad 151,9 staat een totaalbedrag aan betaalde intrest en voor de premiereserve benodigde intrest ad 117,5, zodat een intrestwinst blijkt van 34,5 miljoen gulden. In procenten uitgedrukt staat tegenover een gemiddeld gekweekte intrest ad 3,73 % een gemiddelde intrestvoet der premiereserve ad 2,99 %, latende een marge ad 0,74 % (1950: 0,44 %; 1951: 0,59 %).

b. *Doorlopende kosten.*

Tegenover een beschikbaar bedrag voor doorlopende kosten ad 77,4 miljoen gulden staat een uitgegeven bedrag ad 52,2 miljoen, zodat een winst resulteert ad 25,2 miljoen gulden.

c. *Sterfte en mutaties.*

Het Verslag geeft aan dat een totaalbedrag ad 42,4 miljoen gulden is gevonden door telling van de bedragen, door elk der maatschappijen genoemd in staat 15 sub 12. Als winst op sterfte en mutaties pleegt daar te worden genoemd het bedrag, waarmee de zuivere premiereserve aan het begin van het boekjaar, enerzijds verhoogd met een jaar intrest en vermeerderd met de in het boekjaar ontvangen bate-premiën en de zuivere aanvangsreserves der in het boekjaar ontvangen koopsommen en anderzijds verminderd met de uitkeringen en afkoopbedragen (de laatste voor zover ze niet uit de vrijvallende administratiereserves werden bestreden), alle verhoogd met een halfjaar intrest, de zuivere premiereserve aan het eind van het boekjaar overtrof.

Met betrekking tot de sterfte geeft het Verslag interessante gegevens en grafieken betreffende de resultaten van het sterfteonderzoek, in het bijzonder de vergelijking van de verwachte en waargenomen sterfte.

Voor de groepen kapitaalverzekering bij overlijden en volksverzekering bij overlijden enerzijds en uitgestelde lijfrenten en lopende lijfrenten, resp. voor mannen en vrouwen, anderzijds, wordt in het Verslag door middel van lijnen het verloop van de in de periode 1948—1952 afgeronde waargenomen sterfte en van de verwachte sterfte volgens de G.B.M. (Gehele Bevolking Mannen) en de G.B.V. 1921—1930 en de G.B.M. en G.B.V. 1947—1949 grafisch voorgesteld.

Deze grafieken leren dat zelfs als voor de verzekeringen bij leven voor de vaststelling van de premiereserve de nieuwste tafel wordt gebruikt, met bovendien daarop nog een leeftijdsterugstelling toegepast, niet of maar nauwelijks een „sterftewinst” valt te constateren. In dit verband zij opgemerkt dat bij de verzekeringen bij leven sterftewinst optreedt als de lijn van de verwachte sterfte boven die van de werkelijk waargenomen sterfte ligt.

In aansluiting op het voorgaande is dan ook het in het Verslag opgenomen advies van de Kamer te verklaren, om voor de reservering voor de lopende en uitgestelde lijfrenten, indien wordt uitgegaan van de G.B.M. 1947—1949 en de G.B.V. 1947—1949, nog met een mogelijke sterfteverbetering rekening te houden door de leeftijdsterugstelling nog iets groter te nemen dan al wordt gedaan (2 à 3 jaar).

d. *Winst gehele bedrijf.*

Nadat het totaal der onder a., b. en c. genoemde bedragen ad 102,1 miljoen gulden nog is vermeerderd met 5,6 miljoen als beschikbaar voor eerste kosten uit koopsommen, wordt na aftrek van 54,1 miljoen aan betaalde eerste kosten de bedrijfswinst gevonden, welke overblijft na verrekening der eerste kosten. Deze bedraagt voor het gehele bedrijf 53,6 miljoen gulden.

Het is vooral met betrekking tot het vraagstuk van de eerste kosten dat op deze wijze geen behoorlijk inzicht wordt verkregen. Daartoe zou men moeten komen tot een tegenoverelkaarstelling van de in enig jaar gemaakte eerste kosten en het totaalbedrag van

de eerste kosten begrepen in de in dat jaar ontvangen premies en koopsommen voor de in dat jaar gesloten nieuwe verzekeringen, vermeerderd met het bedrag van de contante waarde der eerste kosten begrepen in de nog te ontvangen premies uit hoofde van diezelfde verzekeringen. Eerst dan wordt een inzicht verkregen in het al of niet lonend zijn van de zo juist genoemde verkoopfunctie.

Besluiten we de bedrijfseconomische beschouwing met het belichten van de financiële kracht van het bedrijf in zijn geheel. Een gebruikelijke methode om de financiële kracht vast te stellen is die van het bepalen van het eigen kapitaal van alle ondernemingen te zamen en het aldus gevonden bedrag te vergelijken met het totaal der verplichtingen, in casu met het totaal der premiereserves van alle maatschappijen.

Het Verslag leert ons dat het totaal-cijfer van het geplaatste aandelenkapitaal en de waarborgfondsen ultimo 1952 57,2 miljoen gulden bedroeg, waarvan het gestorte kapitaal 37,2 miljoen bedroeg en het obligo op aandelen en waarborgfondsen 20 miljoen.

In % van de premiereserve uitgedrukt komt dit uit op 0,9.

Voor de jaren 1942 en 1947 bedroegen de cijfers resp. 31,8 en 32,9 (geplaatste kapitaal), 20,7 en 22,4 (gestort kapitaal), 11,1 en 10,5 (obligo), 1,3 en 0,9 (% van de premiereserve).

De statutaire en andere reserves bedroegen per 31 Dec. 1952 151 miljoen gulden (1942: 102,3; 1947: 79,0) tegenover een premiereserve eigen risico 3983,6 miljoen (1942: 1598,2; 1947: 2584,6).

In % van de premiereserve bedroeg de extra-reserve derhalve 3,8 (1942: 6,4; 1947: 3,0).

De totale extra-zekerheid in % van de premiereserve bedraagt voor 1952: 4,7 (1942: 7,7; 1947: 3,9).

Dat nog lang niet het percentage van 1942 is bereikt vindt zijn oorzaak o.a. in de omvangrijke teruggang van de extra-reserve in de laatste oorlogsjaren en voorts in de omstandigheid dat het levensverzekeringbedrijf in de jaren na de oorlog een enorme vlucht heeft genomen en in verband daarmee de premiereserve sterk is toegenomen; al werd de extra-reserve in bedragen sterk gedoteerd, percentsgewijze bleef dit toch nog van geringe betekenis.

Bij al het voorgaande moet echter één ding niet uit het oog worden verloren en dat zijn de stille reserves, welke bij elke levensverzekeringmaatschappij in hoge mate zijn te constateren.

In het reeds genoemde werkje hebben wij gelegenheid gehad dieper op de waarborgen voor polishouders in te gaan (§ 13). De aandacht werd er op gevestigd dat vooral in de actiefpost onroerend bezit en in de passiefpost premiereserve belangrijke stille reserves plegen te schuilen.

De stille reserve, schuilend in het actief onroerend bezit, is ontstaan doordat het onroerend goed veelal beneden de taxatiewaarden in de balans pleegt te worden opgenomen.

De stille reserve in de passiefpost premiereserve houdt ten nauwste verband met de methode, welke aan de berekening van deze schuld ten grondslag is gelegd. Een globale becijfering voor 1949 leidde er toe, dat de totale extra-zekerheid, bestaande uit het gestorte kapitaal plus de extra-reserve, ad 4,3 % van de premiereserve, door het in aanmerking nemen van de stille reserves, begrepen in de twee zo juist genoemde balansposten, steeg tot 9,4 % van de premiereserve. Veilig mag worden aangenomen dat per ult. 1952 dit percentage zeker 10 zal hebben overschreden. Hiermede is de financiële kracht van het bedrijf in zijn geheel stellig op een punt gekomen, dat de polishouders hun belangen op sterke basis gewaarborgd kunnen weten.